

Nekadašnje društvene aktivnosti u Grižanima i Vinodolu

Nigdanje društvene aktivnosti va Grižah i Vinodolu

Katica Barbarić
Grižane, Vinodolska općina

UDK/UDC 061(497.5Vinodol)(091)
Stručni članak – Professional paper

Autorica daje pregled nekadašnjih društava, podupirajućih radničkih zadruga, čitaonica i drugih organiziranih oblika društvenih aktivnosti, koji su djelovali do Drugoga svjetskog rata u nekadašnjim općinama kotareva Crikvenica i Novi Vinodolski. Posebno daje širi prikaz društava koja su djelovala u Općini Grižane-Belgrad. U članku donosi prijepise pravila slijedećih društva: „Društva čitaonice u Grižanah“ (1894.), „Čitaoničkog društva u Grižanah“ (1907.), „Društva za gojenje i promicanje tjelovježbe Hrvatski sokol u Grižane-Belgradu“ (1908.), „Čitaonice hrvatske starčevićeve stranke prava“ (1907.) i Uzajamno-podupirajuće radničke zadruge Sv. Roka u Grižanima (1905.). U drugom dijelu članka autorica donosi popis društava koja su do Drugoga svjetskog rata djelovala na području kotareva Crikvenica i Novi Vinodolski. Popis društava s godinom osnutka donosi se za općine: Novi Vinodolski, Crikvenica, Bribir, Drivenik, Selce, Sveta Jelena (Dramalj), Sveti Jakov Šiljevica (Jadranovo), Grižane-Belgrad i Ledenice. Pravila svih društava čuvaju se u izvornom obliku u Hrvatskom državnom arhivu (HDA) u Zagrebu. Članak je pisan čakavicom kojom se govori u mjestu Grižane, u kojem autorica živi.

Ključne riječi: Grižane-Belgrad, Vinodol, društvo, pravila, čitaonica, Hrvatski sokol, mladež, Hrvatski državni arhiv (HDA)

Uvod

Za ovaj prilog Vinodolskog zbornika pišen o ton kako je nigda zgljedal društveni i športski život va ovon našen kraju. Ljudi su želeli da jin život bude ča sadržajnije i da se ča više usavršavaju. Osnovno delo od koga su živeli bila je poljoprivreda, vinogradarstvo, držali su blago: kravi, ovce, kozi, perad, voli

i drugo blago za kirijašeni (Barbarić, K. 2012: 257–272). Veliki broj mlađih ljudi, pa i cele familije, prošli su po svitu za zaradun.

Mladost ka je ostala doma imela je puno smisla za okupljani, pa su se tako osnivala društva, kulturna, športska i razne druge udruge. Osnivala su se i zavjetna društva, ko ča su: Sveti Rok, Sveti Josip, Sveti Nikola, Sveti Šimun, Društvo Presvetog srca Isusova, Svetog Stjepana, Sv. Fabijana i Sebastijana i dr. te razne radničke zadruge. O sen ton san čula dosta toga va svojoj familiji, od svoje noni Jelene Stipaničić i matere Marije Lušičić rođene Stipaničić¹, ali san se otela uvjerit ča je od toga se istina, pa san šla va Državni arhiv va Zagrebu, kadi postoji dokumentacija o semu ča ću ovdje napisat o tin raznin društvima, a ka su imela odobrenja za rad od tadašnjih vlasti, ke su odobrile njihova pravila.

Krajem 19. i početkom 20. vika javljaju se razni interesi kako unapredit način života i povećat interes za kulturu, šport i osnivanje raznih društav. Kako su va ovon našen kraju škole osnivane već pred dvisto i više let, ni bilo teško narodu i mladosti približit moderniji način života i volju za učeni. Od vavik se va ovon kraju pivalo *na tanko i debelo*, soplo va mišnice i sople, ali je novi vetar prnesal interes za tanbure, armoniku i dr. Javlja se interes i za knjigu i za učeni. Već va 19. viku osnivaju se va tadašnjih općinah čitaonice (Antić 1985: 391–430), športska društva i razna druga društva i udruge. Tako je čitaonica va Grižah delala od 1907. se do Drugoga sveckoga rata. Iza rata bil je pokušaj da se obnovi od strane učitelji griške osnovne škole, ali, nažalost, do ostvarenja ni prišlo. Knjige ke su bile va knjižnici² netragon su nestale i danas Grižane nimaju knjižnice ni čitaonice. Spomena je vridno i to da je va Grižah jedno vrime, dvajsetih let prošlog vika, djelovalo esperantsko društvo i škola esperanta, ku je vodil Stjepan Crnić z Doljinac.³

Društveni rad va ovon kraju zdavni je razvijen i njeguje se se do danas. Kada se osvrnemo na našu prošlost vidi se da je celi vinodolski kraj imel veliki interes za se vrsti organiziranog družena kako bi se unapredil život va ovon kraju. S obziron da je mladost dosta hodila po svitu radi dela, takov način družena jih je okupljal.

Osin društav po općinah, bila su aktivna i društva po selih, ko ča su tanburaška društva, razna športska društva i drugo. Ovo je kraj kadi se j od vavik volelo i zapivat, pa je se to skupa okupljalo narod, a posebno mladež. Puno se njegovala tradicijska kultura. Osnivale su se razne škole i tečajji za kuhani i ručni rad, kot ča su bile domaćinska škola va Novon, ženska stručna škola va Crikvenici (Barbarić, K. 2012: 287), domaćinski tečaj va Bribiru i Zi-

¹ Po mojen sjećanju zi djetinjstva i mladosti.

² Kad san imela 11 let (školske 1945.-46.) pomagala san učitelju s drugimi đaci popisat knjige va knjižnici.

³ Dolinci, selo Grižane

darska škola va Crikvenici (Barac 2012: 169). Vidi se da je bil veliki interes da se mladi organizirano osposobljavaju za ča bolji način života.

Va ovon članku prikazana su društva ka su djelovala do Drugoga svjetskog rata va nigdanjim općinama kotareva Crikvenica i Novi Vinodolski. Te općine bile su: Novi Vinodolski, Crikvenica, Bribir, Drivenik, Selce, Sveta Jelena (Dramalj), Sveti Jakov Šiljevica (Jadranovo), Grižane-Belgrad i Ledenice. Posebno se daje širi prikaz i prijepis pravila društava ka su djelovala va nigdanjoj Općini Grižane-Belgrad. Dokumentacija o društvima ku san koristila va ovon svon prikazu nalazi se va Hrvatskom državnom arhivu (HDA) va Zagrebu. U nastavku donosin pravilnike griških društav:

- Pravilnik čitaoničkog društva u Grižanah (1907.)
- Pravila Društva čitaonice u Grižanah (1894.)
- Pravila društva za gojenje i promicanje tjelovježbe *Hrvatski sokol* u Grižane-Belgradu (1908.)
- Pravila Čitaonice hrvatske Starčevićeve stranke prava (1907.) i
- Pravila uzajamno-podupirajuće radničke zadruge *Sv. Roka* u Grižanima (1905.).

Na kraju članka je popis društav nigdanjih općin, ke su spadale pod tadašnje kotare Crikvenica i Novi Vinodolski po letih kad su društva službeno registrirana – i to za općine: Novi Vinodolski, Crikvenica, Bribir, Drivenik, Selce, Sv. Jelena (Dramalj), Sv. Jakov Šiljevica (Jadranovo), Šmrika Crikvenica, Ledenice i Grižane-Belgrad.

Sl. 1. Panorama Grižana, razglednica iz arhive Katice Barbarić.

Pravilnik čitaoničkog društva u Grižanah⁴

§ 1.

Ime i sjedište društva

Društvo je ime "Čitaonica", a sjedište mu je u Grižanah.

§ 2.

Svrha društva

Svrha je društva širenje obrazovanosti među svojim članovima, podupiranje narodne književnosti i njegovanje društvenosti. Nabavljati će za čitanje političke, beletrističke i strukovne časopise i knjige; priredjivati će poučna predavanja i zabave.

§ 3.

Dohodci

Dohodci društva jesu:

1) prinosi članova; 2) darovi i zapisi; 3) prihodi od zabava priredjenih u društvene svrhe.

§ 4.

Članovi društva

Članovi su društva: a) redoviti b) utemeljitelji c) podpomažući d) počastni.

Redovitim članom, utemeljiteljem i podpomažućim, može postati svaka neporočna osoba, zatim korporacije, udruge, zavodi itd.

Počasne članove imenuje glavna skupština na predlog upravnog odbora, radi osobitih njihovih zasluga za ovo društvo.

O primanju redovnih i podpomažućih članova te utemeljitelja odlučuje upravni odbor, koji nije dužan navesti razloga, zašto koga u društvu ne prima.

§ 5.

Prava članova

Pravo izbora i pravo odlučujućeg glasa u glavnim skupštinama imaju samo članovi redoviti i utemeljitelji.

§ 6.

Dužnosti članova

Redovni i podpomažući članovi, kad pristupe u društvo imaju platiti upisninu od 2 Krune, a osim toga dužni su plaćati redovnu godišnju članarinu od 12 Kruna, a podpomažući godišnju članarinu od 2 Krune, i to ili na jedanput ili u mjesečnim (četvrtgodišnjim) jednakim obrocima unapred.

Utemeljitelji imadu iza pristupa platiti u društvenu blagajnu svotu od 50 K. na jedanput ili u 10 jednakih mjesečnih obroka; tko u tom roku ne isplati cielu svotu, prestaje biti članom utemeljiteljem, a dotle isplaćeni iznosi smatraju se darom društvu.

⁴ XXX. 1907. Pravilnik čitaoničkog društva u Grižanah. (Hrvatski Državni Arhiv –HDA – UOVZ SP 1618/ 1907, rkp. 5).

Počasni članovi nisu dužni platiti prinosa.

Svi su članovi dužni čuvati čast i ugled društva, pokoravati se zaključcima glavne skupštine i upravnog odbora, te prema svojim silama unapredjivati društvenu svrhu.

§ 7.

Prestanak društva

Članstvo prestaje:

- a) Dobrovoljnim istupom. Tko želi iz društva istupiti dužan je to bar mjesec dana prije svršetka godine upravnom odboru prijaviti. Tko u tom roku ne prijavi svoj istup smatrat će se članom i za sljedeću godinu, te će imati za cilu tu godinu članarinu uplaćivati. Odseljenjem iz Grižana prestaje članstvo odmah, ako dotični ne izjavi da i nadalje želi ostati članom društva.*
- b) Isključenje: Upravni odbor može člana iz društva isključiti: 1) ako usprkos ponovljenim opomenama ne udovoljava svojim dužnostima; 2) ako zlobno uradi proti interesima društva; 3) ako svojim vladanjem izgubi čast i štovanje u javnosti. Proti odluci upravnog odbora pripada isključenom članu pravo pritužbe na glavnu skupštinu.*

Istupivši i isključeni članovi gube sva prava prema društvu, a zaostali njihovi prinosi mogu se sudskim putem utjerati.

§ 8.

Upravni odbor

Društvene poslove vodi upravni odbor, u koji spadaju: predsjednik, podpredsjednik, tajnik, blagajnik i 5 odbornika.

Predsjednika i ostale članove odbora bira glavna skupština, a podpredsjednika, tajnika i blagajnika bira upravni odbor sam izmedju sebe.

Sjednice upravnog odbora drže se prema potrebi, a mora jih predsjednik u roku od 8 dana sazvati, ako to traže najmanje 3 odbornika, te predmet rasprave naznače.

Zaključci odbora stvaraju se absolutnom većinom glasova, a za valjanost zaključaka mora da su u sjednici prisutni osim predsjednika bar još 5 odbornika.

§ 9.

Djelokrug upravnog odbora

Upravni odbor: a) upravlja društvenim imetkom; b) prima i isključuje članove, te utjeruje dužne prinose njihove; c) zaključuje o svim društvenim izdadcima, a naročito o nabavi novina i knjiga; d) priređuje predavanja i društvene zabave; e) sastavlja i primjenjuje kućni red uz odobrenje glavne skupštine; f) sastavlja proračun za sljedeću godinu; g) izvršuje zaključke glavne skupštine.

§ 10.

Predsjednik

Predsjednik zastupa društvo prema oblastima i trećim osobama, saziva glavne skupštine i sjednice upravnog odbora, kojima predsjeda, odlučuje svojim glasom, kada se pri stvaranju zaključaka glavne skupštine i upravnog odbora ili kod izbora glasovi na jednako podiele, te doznačuje

ispлатu svih društvenih izdataka Zapriečenog predsjednika zamjenjuje u svim pravima i dužnostima podpredsjednik.

§ 11.

Tajnik

Tajnik sastavlja sve društvene spise, vodi zapisnike glavne skupštine i sjednice upravnog odbora, te ih uz predsjednika potpisuje. Tajnik vodi i inventar o društvenim stvarima i imenik članova.

§ 12.

Blagajnik

Blagajničke poslove društva vodi blagajnik pod nadzorom upravnog odbora. On prima prinose članova i ine društvene prihode, brine se da prinosi za vremena ubrani budu, isplaćuje izdatke no samo na doznaku predsjednika odnosno podpredsjednika, vodi blagajničke knjige, te ima svakog četvrtgodišta izvijestiti upravnom odboru o stanju blagajne i cijeloj društvenoj imovini, a na koncu godine predložiti mu račune za cijelu godinu.

§ 13.

Glavne skupštine

Glavne skupštine su redovne ili vanredne. Redovne glavne skupštine sazivaju se jedanput u godini i to mjeseca siječnja, a vanredne se imaju sazivati u roku od 8 dana, kad to upravni odbor zaključi ili kad to zatraži barem 10 članova pismenim podneskom u kojem treba da je naznačen predmet rasprave.

U svaku glavnu skupštinu imaju se članovi bar 3 dana unapred pozvati, a ujedno im se ima i dnevni red skupštine obznaniti.

O zakazanim skupštinama ima se za vremena prijava podnijeti nadležnoj političkoj oblasti.

Za valjanost zaključaka glavne skupštine nužno je da u njoj osim prisutnih članova odbora bar još jedna trećina redovnih članova prisustvuje. Ako se skupština ne sastane u dovoljnom broju ima se najmanje za 8 dana, a najdulje za 14 dana sazvati iznova skupština sa istim dnevnim redom, koja je vlasna donieti valjane zaključke, bez obzira na broj prisutnih članova izuzam zaključak o prestanku društva, koji će biti valjan samo onda, ako je bar polovica redovnih članova u skupštini nazočna.

Zaključci glavnih skupština stvaraju se absolutnom većinom glasova.

§ 14.

Djelokrug glavne skupštine

Glavna skupština:

- a) rješava izvješće upravnog odbora o njegovom radu minule godine i odobrava proračun za buduću godinu. Za ispitanje blagajne i računa i cijelog imovinskog stanja društvenoga bira skupština iz svoje sredine 3 člana, koji nesmiju ujedno biti i članovi upravnog odbora, te na temelju izvješća njihova zaključuje o podjeljenju absolutarija upravnog odbora;*
- b) bira upravni odbor za vrijeme od 1 godine;*
- c) može prema okolnostima prinose članarina (§6) povisiti ili sniziti;*
- d) imenuje počasne članove;*

- e) odobrava kućni red i po upravnom odboru sklopljene društvo obvezujuće ugovore;
- f) rješava prijedloge upravnog odbora i pojedinih članova, ovih potonjih samo onda ako su bar 8 dana prije predsjedniku prijavljeni;
- g) mijenja pravila;
- h) zaključuje o razlazu društva.

§ 15.

Obranički sud

Razmirice članova iz društvenih odnošaja, nastale između njih samih ili između njih i upravnog odbora rješava obranički sud. Svaka stranka imenuje po dva odbornika između društvenih članova, a ovi biraju petoga kao pročelnika; ako se u tom ne slože odlučuje žrieb, među onima koji su predloženi.

Ako je jedna stranka upravni odbor onda ne mogu članovi upravnog odbora biti obranici. Obranički sud odlučuje absolutnom većinom, a proti odluci neima mjesta nikakovu prizivu.

§ 16.

Prestanak društva

Društvo prestaje: a) ako to glavna skupština zaključi; b) ako ga oblast raspsti.

Ako glavna skupština, koja je, zaključila razlaz društva glede preostalog društvenog imetka, nikakove raspoložbe ne učini, ili ako društvo po oblasti raspušteno bude imaju se ponajprije isplatiti eventualni dugovi društva, a preostali imetak ima se upotrebiti za dobrotvornu svrhu i to: za siromašnu školsku mladež občine Grižane – Belgrad.

U Grižanah 8. svibnja 1907.

Privremeni odbor

Predsjednik:
Matija Matasić v. r.

Odbornik:
Luka Barac v. r.

Tajnik:
Mića Mavrić v. r.

Odbornik:
Ivan Barac v. r.

Broj 31. 886

Ova se pravila odobravaju:
Kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlada
Odjel za unutarnje poslove
U Zagrebu 3. lipnja 1907.

Za bana,
Kr. banski savjetnik.

Z. Jakšić

Pravila Društva čitaonice u Grižanih⁵

I

Smjer i sredstva:

- § 1** Svrha društva jest:
1. Širiti naobrazbu medju članovi tog društva čitanjem raznovrstnih časopisa i knjiga svih kulturnih narodah, a navlastito hrvatskoga.
 2. Širiti dobrim primjerom i prigodnom poukom hrvatski duh.
- § 2** Da se postigne rečena namjera, nabavljati će se iz godišnjih prinesaka članova:
1. Dovoljan broj strukovnih beletrističnih i političkih časopisa, nu ponajviše hrvatskih;
 2. Davati će se koristne zabave.

II

Članovi i njihova prava i dužnosti

- § 3** Članovi su: redoviti, vanjski i počastni, a takovimi postati može svaka neporočna osoba.
- § 4** Redoviti plaćaju mjesečno 1 for. a. v. Vanjski t.j. stanujući izvan Grižanah plaćaju mjesečno 50 nov. Medju ove ubrajaju se i mjestne gospodje i gospodjice, ako bi želile biti članom i pomorski kapetani i pisari, kad su na moru, kod kuće, pako imaju pravo samo tri mjeseca, sa istom pristojbom polaziti držtvo, preko tri mjeseca plaćaju cjelu pristojbu.
- Počastne članove imenuje glavna skupština i to one muževe koji su promicali kojim god načinom društvo ili se zaslužnim učinili po Grižane ili Hrvatsku. Ovakovi neplaćaju prinosa.
- § 5.** Redovitim i vanjskim članom društva postaje onaj, koga upravljajući odbor prima u društvo na njegovu pismenu molbu, a isto tako i odpušta iz dovoljnih razlogah.
- § 6** Svaki član (redoviti ili vanjski) dužan je raditi o promicanju društva, a obvezan je sve uvjete naznačene u ovih pravilih izpunjavati, dapače vršiti i one naredbe, koje bi upravljajući odbor ustanovio poradi boljega rada.
- § 7** Svim članovom pripada pravo glasa u glavnoj skupštini.
- § 8** Svaki član ima pravo čitati držtvene časopise, prisustvovati društvenim zabavama, nu nije dozvoljeno raznašati izvan društvenih prostorijah časopise ako se to neprijavi tajniku ili u njegovu odsutju kojemu odborniku. Dokle novi časopisi neprispiju, pa trajalo to i više dana nesmiju se stari iz čitaće sobe raznašati.
- § 9** Član ima pravo uvesti gosta za kojega je osobno odgovoran. Gost može pošto se je upisao u počastnu knjigu i mjesec dana "Narodnu čitaonicu" polaziti bezplatno ako nije iz Grižane – Belgrada ili mjestu stalno nastanjen.
- § 10** Članovi mogu svoju malodobnu djecu dapače i inostrane prijatelje k društvenim zabavam dovesti, nu za posljednje zamoliti će

⁵ XXX. 1894. Pravila Društva čitaonice u Grižanih. (HDA, UOZV 13-14, 63033/ 1894, rkp. 4). 1908.

posebnu ulaznicu, koju će mu predsjednik na ime odbora dostaviti. Obitelj odsutnoga člana može također prisustvovati zabavam.

- § 11** Svaki član je ovlašten opravdane želje, svoje predloge i tegobe, preko t.z. knjige želja upravljajućem odboru dojaviti, na koje će se imati odbor pravedno obzirirati.
- § 12** Svakomu je slobodno iz društva istupiti: nu to će izim činovnika tri mjeseca unapred upravljajućemu odboru prijaviti. Članom prestaje i onaj tko tri mjeseca poslje pismene opomene neplati dospjelih obroka. I jedni i drugi lišavaju se prava koje im pripada kao članovom.

III

Uprava i dužnosti odbornika

- § 13** Na čelu je društvu upravljajući odbor od pet u Grižanih stanujućih članova (predsjednika, pod predsjednika i tri odbornika).
- § 14** Skupština bira predsjednika i podpredsjednika a ovi među se tajnika, koji je ujedno i blagajnik. Izbor predsjednika, podpredsjednika i odbora obavlja se tajnim glasovanjem a absolutnom većinom prisutnih. Cedulje se osobno uručuju na to ovlaštenom povjerenstvu.
- § 15** Odstupi li koji odbornik tečajem godine, tad ga zamjeni najviše glasova imajući zamjenik.
- § 16** Upravljajući odbor drži prema potrebi sjednice a dužan je o svojem djelovanju i društvenom imetku izvješćivati glavnu skupštinu (vidi § 18, 19, 21) dapače i odgovarati na interpelacije tečajem godine.
- § 17** **Predsjednik**
- 1) zastupa upravno "Narodnu čitaonicu", rukovodi društvene poslove i bdije da se vrši svaka odluka;
 - 2) sazivlje skupštine i sjednice upravljajućega odbora označujući prije dnevni red te im predsjeda;
 - 3) potpisuje s tajnikom sve zapisnike i dopise;
 - 4) otvara na društvo glaseće pošiljke;
 - 5) u svako doba može utražiti račun i razjašnjenja o društvenih stvarih, spisa i t.d. povjerenih odboru;
 - 6) pripravlja s tajnikom za svaku sjednicu gradivo i podtiče sve što bi moglo biti smjeru društva u prilog;
 - 7) dužan je sazvati odborsku sjednicu, ako to barem dva odbornik, a skupštinu ako to utraži barem pet članova (§23);
 - 8) odgovoran je glavnoj skupštini. Zamijenik mu je podpredsjednik.
- § 18** **Tajnik**
- 1) čuva društvene spise, zapisnike, dopise i društvene pečate;
 - 2) vodi zapisnike odborskih sjednicah i glavnih skupštinah;
 - 3) izvješćuje skupštinu o društvenom radu;
 - 4) sabire mjesečne prineske, prima darove i pošiljke od vrednosti;
 - 5) izdaje novce uz podpis predsjednika;
 - 6) obavješćuje o dohodku, potrošku i stanju državne blagajne u godišnjoj glavnoj skupštini

7) polaže račune kad to upravljajući odbor utraži.

- § 19 Zaključci upravljajućega odbora stvaraju se većinom glasova ako su nazočne dvie trećine odbornika. Kad su glasovi razpolovljeni odlučuje predsjednik.
- § 20 Prepore medju članovi društva rješava upravljajući odbor, a članovi su dužni zadovoljiti se odlukom njegovom za ljubav sloge i napredka.

IV

Glavna skupština

- § 21 Glavna skupština sazivlje se svake godine prvih dana mjeseca siečnja. Osim toga dužan je predsjednik sazvati izvanrednu glavnu skupštinu, ako je tomu veći kakav povod, a mora ako pismeno zahtievaju bar pet članova i to najdulje za osam dana (§ 17).
- § 22 Glavna skupština u kojoj ima biti bar trećina u mjestu desećih se članova, bdije kako će se smjer društva bolje postići, sluša izvještaje odbornika, pregledava račune, odobrava ili kudi rad i upravu, obavlja izbore, razpravlja i odlučuje o predlozih odbora i članova, te u slučaju potrebe mienja pravila. Uz naknadno odobrenje kr. hrv. slav. dalm. zem.vlade.
- § 23 Glavna skupština izabire svaki put barem tri člana da pregledaju po upravljajućem odboru položene godišnje račune.
- § 24 Ona bira svake godine predsjednika i podpredsjednika i upravljajući odbor na godinu dana (§ 13 i 14). Izstupivši odbornici mogu biti opet izabrani.
- § 25 Samo glavna skupština može izabrati počastne članove (§ 4) a može si izabrati i pokrovitelja društva ako za to glasuju bar dvie trećine u mjestu se desećih članova.
- § 26 Svi članovi ako u glavnu skupštinu nedodju moraju se zadovoljiti sa zaključci te skupštine.

O razlazu

- § 27. Društvo prestaje, kad budu u glavnoj skupštini za to glasovale bar dvie trećine od svih članova društva.
- § 28. Ako bi se ovo društvo ikada razvrglo, prelazi preostali imetak obćoj pučkoj školi u svrhu podupiranja siromašne školske mladeži mjesta Grižane – Belgrad.

Grižane 10. studena 1894.

Za privremeni odbor

Priv. predsjednik
Ivan Ev. Pavelić
župnik Ivo Mih...⁶

Priv. odbornici

M. Mavrić
Ivan Stipaničić

Priv. tajnik
Ivo Crnić

⁶ Prezime je nečitko.

Statut Društva čitaonice u Grizanih Imperi susedstva:

§ 1. *Štuka društva jest:*

1. Sveučilna zbirka među članove tog društva izdavanjem raznovrsnih časopisa, knjiga svih kulturnih naroda, a naročito hrvatskoga.
2. Sve što dobru namjerom i prigodnom poslom hrvatski dade.

§ 2. *Da se postupak izbora namjera, navedenih čs se (društva) iz godišnjih primos, ka članove:*

1. Dovoljan broj stručnih, belistranih i političkih časopisa, nu pomogviše hrvatskih;
2. Dovolni čs se hoistis rebar...

II

Članovi i njihove pravce uložnosti:

§ 3. *Članove su:*

- redoviti,
- vanjski,
- posušti

u takovni postali moris svake odgovorna osoba:

§ 4. *Redoviti plaćaju mjesečno 1 for a. v. Vanjski k. y. stanujući izvan Grizana, nah plaćaju mjesečno 3 for a. v. Među ove ubrajaju se i mjestos gozvodstvs i gozvodstvs, oholi i deli, belj članom i pomerski kapetani; prisvari, had su nes morce had hies, pako imaju prave samo tri mjeseca, sa istom pristojbom, poloviti idu, atvo, pako tri mjeseca, plaćaju cijeli pristojbu.*

Posušti članovi oneruju glavna shupština i to one mjestos koji su primari,

ali hojmi god učišnom društvo ili u zaključnicima učinili po Tržičans ili Klovčarici
Ovakovi neplaćajući prisilosa.

§ 5 Redoviti i vanredni članom društva postaju onaj, kojeg upravljajući odbor
primi u društvo na njegovu pismenu molbu, a isto tako i odpušten u dovoljnih razlogih.

§ 6 Svaki član (redoviti ili vanredni) dužan je voditi opreznostiju društva, a obavez
je svu imetu namršćen u ovih pravilih izvršavati, dopušta učiti i one naredbe, koje bi
upravljajući odbor ustanovio po radi boljšega reda.

§ 7 Svim članovima pripada pravo glasa u glavnjoj skupštini.

§ 8 Svaki član ima pravo citati društvene časopise, prisustvovati društvenim rečenjima,
nam, na njih dozvoljeno raznašati i ovim društvenih prostorijah časopis e ako
se to neprimaju tajniku ili u njegovu odsutju hojmu odborniku.
Dokle novi časopisi neprispiju, na tražalo to i ovse dana nesomju se stari i citati
sobi raznašati.

§ 9 Član ima pravo uvesti gosta na hojega osobno odgovoran. Gost mora preste
nje upisati u poiznoma hojega i mijeset dana „Starodni članicu“ platiti
kompletne akcije i Tržičans. Gjelgradski mjesta stalno nastanjeni.

§ 10 Članovi mogu svoju malobrobnicu depoziti i investicije prijetele i društvenom
rabavom dovesti, na razposljednje zamoliti i posebnu ulaznicu, koju se mu predaju,
dokle ne u ovdobor dostavi. Čitely odsutnog člana mora lihočep prisustvo,
vali rabavom.

§ 11 Svaki član je volatoni opravdatuju se, koje predlozi i stupbi preko t.z. hojega
repa upravljajućemu odboru dopušte, ne hojega u malih odbor pravredno obavljati.

§ 12 Svaki mu je slobodno iz društva istupati: nu to i ovim činovnika tu mijesec unaz,
pred upravljajućemu odboru prijetele.
Članovi prestaju i onaj tko bi mijesec posly pismens opomens neplati dospjelih obca
ha. Ispitni i drugi listovane se prevor koje im pripade kao članovima

III

Uprava i dužnosti odborinika

§ 13 Vozila je društva upravljajući odbor od pet u Tržičans starijućih članova (predy,
dvieha, pod predsjednika i tri odborinika.)

§ 14 Skupština biva predsjednička i podpredsjednička a oni medju su tajnik, koji je
ujedno i blagajnik.
Tabor, predsjednička, podpredsjednička i odbora obavlja se tajnim glasovanjem
a absolutnom većinom prisutnih. Jedaly se osobno učuju: nu to volatoni prij,
konston.

1.
 § 15 Ostajući li hoj odbovnik tečajom godišnj, kad ga razjoni napisi glavovca imajuci razjone:

§ 16 Upravljajući odbor, davi prema potrebi, jedinic, odbovnik, p. p. razjoni, djelovanje i društvenom, metlu, napisaćući glavovca, skupštine (vidi § 18-19, 24) da peca odgovarati, na imovelaću tečajom godišnj.

§ 17 Društveni

- 1) zastupa, upravno, "kudou zitanicu, rukovodi društvene poslove i bdi je da se svi, uobavljaju
- 2) rukovodi skupštine, jedinice, upravljajući odbovom, napisaćući p. p. društvenim, predjedak
- 3) podpisuje, stajnikom, na papirnik, i dopis.
- 4) plovca, na društvo, glavovca, pošiljke.
- 5) u wako, doba, mojs, utvrditi, račun i razjone, razjone, o društvenim, stvarim, p. p. i odgovarati odbovu. —
- 6) priprema, stajnikom, na waku, jedinic, razjone, i, postići, na, što, bi, moglo, biti, razjone, p. p. i, na, p. p. —
- 7) plovca, je, razjone, odbovnik, jedinic, ako, to, barem, dva, odbovnik, i, skupštine, ako, to, plovca, je, barem, pet, članova (§ 23).
- 8) odgovara, p. glavnoj, skupštini, razjone, na, p. podpredsjednik

§ 18 Tajnik

- 1) čuva, društveno, spis, papirnik, dopis, i, društveno, pečate. —
- 2) vodi, papirnik, i, odbovnik, jedinic, i, glavni, skupštine. —
- 3) priprema, skupštine, o, društvenom, radu. —
- 4) sabira, razjone, razjone, p. p. i, p. p. —
- 5) izdaje, p. p. na, predpis, predjednika.
- 6) obavještava, o, doba, potrebnih, stvarim, društvenim, razjone, i, godišnj, glavnoj, skupštini.
- 7) plovca, razjone, kad, to, upravljajući, odbovu, utvrdi. —

§ 19 Izhvaci, upravljajući odbovom, stvarim, je, većinom, glavovca, ako, su, razjone, dva, članova, odbovnik. Kad, su, glavovca, razjone, predjednik:

§ 20 Izhvaci, među, članom, društva, razjone, upravljajući, odbovu, i, članom, na, davi, odgovor, je, je, razjone, odgovor, na, p. p. i, razjone. —

IV Glavna skupština

§ 21 Glavna skupština, saziva, se, wako, godišnj, prvih, dana, razjone, razjone. Ona

- 1
- § 22. Glavni škupstina, u kojoj ima biti bar trićina, u mjestu desecih, 25 članova, koji će biti iz 25, onih dječaka koji postaju, starijeg postaja polkovnika, progledavani, računski, polobocava ili budu kad i upravo, obavljaju posao, razpravljaju i odlučuju, o predlozima polkova i članova, te u slučaju potrebe, promijeniti pravila. U naknadno polobocavi hoću stari, dubini, kom, plaćati.
- § 23. Glavni škupstina, razbija sve što hoću, te članova, dos progledavaju po upravo, razpravljaju, polkova, polobocavi, računski, računski.
- § 24. Oni koji sve što goderis predjedavnik i podpredjedavnik i upravo, razpravljaju, polkova, goderis, daju (§ 13 i 14) i ostajaju, polkova, mogu biti, opet, razbivati.
- § 25. Glavni škupstina, mora, razbivati, pjećestis, članovi (§ 4), u, mora, u, razbivati, i, po, frontelja, običaj, ako, po, to, glasuju, bar, dva, trićina, u, mjestu, 25, desecih, članova.
- § 26. Sve, članovi, ako, u, glavni, škupstini, nedodje, moraju, u, nedovolje, po, postojeci, te, škupstini.

O razbivani

- § 27. Dva, pjećestis, kad, kada, u, glavni, škupstini, po, to, glasovali, bar, dva, trićina, po, svih, članova, dječaka.
- § 28. Ako, hoću, po, dječaku, zadržati, razbivati, predlazi, javostali, imetali, običaj, quickej, školi, u, vaku, podupiravaj, svomajni, školi, mladeri, mjesto, Tuzars - Opatovac.
- Tuzars, 10. studena, 1894.

Na, privremeni, odbor

Triv, predsjednik
 Fran, Lj, Paulić
 župnik

Triv, tajnik

Ju, bečić

Triv, odborici

ili, članova

Joan, Stjepanović

Joan, Bilčić

Pravila⁷
društva za gojenje i promicanje tjelovježbe
"Hrvatski sokol" u Grižane-Belgradu

§ 1. Ime

Društvu je ime "Hrvatski sokol" u Grižane – Belgrad.

§ 2. Svrha

Svrha društva je gojenje i promicanje tjelovježbe.

§ 3. Kako se postizava svrha

Svrha se ima postići:

- 1) *tjelovježbom u odjelima;*
- 2) *gojenjem raznih grana tjelovježbe, kao što su mačevanje, strijeljanje i. t. d.*
- 3) *skupnim zabavnim sastancima i izletima;*
- 4) *priredjivanjem javnih vježbi;*

Ako bi se pojedini društveni članovi složili u klub unutar ovog društva, da budi glasbom, budi pjevanjem sudjeluju kod društvenih zabavnih sastanaka, ili pako da goje privatnu granu tjelovježbe, smije ih upravni odbor materijalno i moralno⁸ ali tako da društvo kraj toga ne šteti.

Eventualna imovina takova kluba jest društveni imetak.

§ 4. Poslovni jezik

Poslovni jezik je društva u svim granama hrvatski.

§ 5. Članovi društva

Članovi društva jesu: a) začasni; b) utemeljitelji; c) izvršujući; d) podupirajući. Utemeljiteljni članovi mogu biti i izvršujući ako plaćaju zato ustaljeni prinos.

§ 6. Uvjeti pristupa

U društvo može biti primljen svatko koji je navršio 16 godina te nije bio sudbeno kažnjen radi čina počinjenog iz koristoljublja ili proti ćudorednosti.

Tko hoće da pristupi društvu ima se upravnom odboru prijaviti. Ime onoga koji se prijavi ima se pribiti na crnu tablu u društvenim prostorijama, da svaki član može staviti prigovor, ako sudi da dotičnik u smislu ovih pravila ne može se primiti za člana.

Osam dana iza prijave oglasa odlučuje upravni odbor, da li se prima dotičnik.

Primljenom se daje prijavnica. Svaki je priziv isključen.

§ 7. Prava članova

Svaki član ima pravo prisustvovati svim glavnim skupštinama; ima tamo pravo glasa i pravo aktivnog i pasivnog izbora. Ima nadalje pravo prisustvovati skupnim javnim sastancima, izletima i zabavama.

⁷ XXX. 1908. Pravila društva za gojenje i promicanje tjelovježbe „Hrvatski sokol" u Grižane-Belgradu. (HDA, UOZV, SP 1829 / 1909, rkp. 5).

⁸ Nedostaje: podržati.

Kod tjelovježbe pak u odjelima i kod skupnih vježbi za natjecanjem mogu sudjelovati samo članovi začasni i izvršujući i samo oni mogu nositi društveno odjelo.

§ 8. Dužnosti članova

Svaki je član dužan držati se društvenih pravila, pokoravati se zaključcima glavne skupštine i upravnog odbora, držati se kućnog reda, te uobće živo i savjesno promicati društvene svrhe.

§ 9. Istup

Član kad stupi u društvo obvezuje se za cjelu godinu. Tko hoće istupiti iz društva ima to pismeno prijaviti upravnom odboru najkasnije do 1. prosinca dotične godine, inače se smatra članom za cijelu slijedeću godinu.

Iznimku prave oni članovi, koji svoje obitavalište trajno promijene, ali su svakako dužni svoj odlazak i istup upravnom odboru prijaviti.

§ 10. Isključenje člana

Upravni odbor vlastan je isključiti člana:

- a) ako nakon pismene opomene ne uplati članarinu;*
- b) ako je prekršio društvena pravila;*
- c) ako se nepristojno vlada, bilo u društvu bilo izvan njega.*

Dati zaključke upravnog odbora slobodno je prizvati na glavnu skupštinu.

§ 11.

Glavna je skupština vrhovna oblast društva

Glavne su skupštine:

- 1) redovite;*
- 2) izvanredne*

Svaku glavnu skupštinu sazivlje upravni odbor i to na samoj tabli u društvenim prostorijama i posebnim pozivom svim članovom 8 dana prije uz naznaku dnevnog reda.

O predlozima stavljenim na skupštini, imade se smjesta samo onda raspravljati ako nato pristane upravni odbor.

Za održavanje glavne skupštine potrebno je da bude prisutno bar jedna trećina članova. Ako ih toliko ne dodje može se slijedeća skupština održati odmah iza 8 dana, tada i bez obzira na broj prisutnih članova.

U skupštinama se odlučuje absolutnom većinom glasova. Raspolove li se glasovi odlučuje glas predsjedatelja.

Za promjenu pravila potrebne su najmanje dvije trećine (2/3) prisutnih članova.

Izbori se obavljaju pismeno. Koji kod prvog biranja ne poluče nadpolovične većine, podpadaju užem izboru, a u slučaju raspolovljenih glasova odlučuje žrijeb.

§ 12.

Redovita glavna skupština

Redovita glavna skupština drži se svake godine najkasnije do konca mjeseca veljače.

Njoj pripada:

- 1) *Ovjeroviti zapisnik posljednje glavne skupštine.*
- 2) *Odobriti izvještaj upravnog odbora o ukupnom djelovanju društva za minulu godinu.*
- 3) *Odobriti prihoda i rashoda račune, o inventaru i o cijelom stanju društvenog imetka.*
- 4) *Odobriti izvještaj revizora računa.*
- 5) *Odobriti izvještaj ovdje o samoj gimnastici.*
- 6) *Izabrati počasne članove koji su si stekli zaluga za hrvatsko sokolstvo, bez debate o ličnosti.*
- 7) *Rješavati druge eventualne predloge upravnog odbora ili pojedinih članova.*
- 8) *Preinačavati sva pravila.*
- 9) *Izabirati upravni odbor.*
- 10) *Izabrati tri revizora računa za tekuću godinu.*
- 11) *Rješavati prijave (§ 10)*

§ 13.

Izvanredna glavna skupština

Kad ureba može upravni odbor sazvati izvanrednu glavnu skupštinu. Zahtjeva li pak najmanje 1/5 članova pismeno i naznačivši razloge, da se izvanredna glavna skupština sazove, tad je upravni odbor dužan najkasnije u roku od 14 dana, počamši od dana uručbe pismenog zahtjeva da istu sazove.

§ 14.

Upravni odbor

Glavna skupština bira upravni odbor od 8 članova na dvije godine i to:

- a) *starješinu kao predsjednika društva sa bar dvije trećine (2/3) prisutnih članova.*
- b) *sedam članova odbora, od kojih barem četvorica (4) moraju biti izvršujući članovi, sa nadpolovičnom većinom glasova.*

Upravni odbor bira iz svoje sredine podstarješinu kao zamjenika starješine, tajnika, blagajnika, poslovođu i nadzornika društvenih prostorija i sprava.

Vodja imade u upravnom odboru pravo glasa.

Svaki član upravnog odbora mora da je punoljetan i da redovito stanuje u Grižanih ili Belgradu.

Upravni odbor obavlja svoje poslove bezplatno, te drži sjednice na poziv starješine ili njegova zamjenika kao predsjedatelja. Da se može valjani zaključak stvoriti mora biti prisutno bar 5 članova, uračunav ovamo i predsjedatelja. Zaključuje se većinom glasova.

Upravni odbor posluje u ostalom prema svojem posebnom poslovnom redu.

§ 15.

Djelokrug upravnog odbora

Upravni odbor imade:

- a) *sklapati ugovore u ime društva, te upravljati društvenom imovinom;*
- b) *odlučivati o primanju i isključivanju članova;*
- c) *izraditi kućni red za tjelovježbu;*
- d) *ubirati novčane prinose;*
- e) *opredjeljivati skupne zabave, satanke i izlete;*
- f) *predlagati glavnoj skupštini zalužne osobe za hrvatsko sokolstvo, za začasne članove;*
- g) *imenovati na predlog prednjačkog društvenog vodju;*
- h) *imenovati na isti način društvenog učitelja tjelovježbe;*
- i) *starješina napose još zastupa društvo prema oblastima i inim osobama te provadja sve zaključke odbora i glavnih skupština. Ako je starješina zapriečen, vrši sva njegova prava i dužnosti zamjenik starješine, a ako bi i ovaj bio zaprečen, vrši iste funkcije onaj kojega odbor zato odredi;*
- j) *ustanoviti boju i kroj društvenog odjela i odredjivati kada se ono nosi.*

§ 16.

Prednjački zbor

Stručnom stranom društva upravlja vodja uz prednjački zbor po poslovniku. Članove prednjačkog zbora kao i njihov poslovnik potvrđuje upravni odbor.

§ 17.

Imovina društva

Imovina društva sastoji se:

- a) *od pokretnina i nepokretnina;*
- b) *od uplate članova utemeljitelja;*
- c) *od dobrovoljnih zapisa i darova;*
- d) *od prinosa članova i inih dohodaka.*

§ 18.

Prinosi članova

Utemeljiteljni iznos je 50 Kruna jedanput za uvijek te se imade isplatiti najdulje za godinu dana. Prinos izvršujućih i podupirajućih članova jest 50 fillira mjesečno. Prinose članova vlastna je glavna skupština mjenjati.

§ 19.

Obranički sud

Razmirice iz društvenih odnošaja izmedju članova samih ili izmedju članova upravnog odbora rješava bez daljnjeg priziva obranički sud. Ovaj se sastoji od 4 odbornika, koje si biraju obje prepirajuće stranke, svaka po 2 izmedju društvenih članova, a obranici si biraju petoga društvenog člana predsjednikom. Nebi li se mogli u osobi složiti odlučuje žrieb izmedju predložene dvojice. Obranički sud stvara svoje zaključke većinom glasova, ako se glasovi raspolove odlučuje glas predsjednika. Ako je jedna stranka upravni odbor, onda ne mogu njegovi članovi biti obranici.

§ 20.

Prestanak društva

Društvo prestaje, ako to naročito u tu svrhu sazvana izvanredna glavna skupština zaključi. Ovoj skupštini moraju prisustvovati dvije trećine svikolikih članova, a za razlaz moraju glasovati dvije trećine prisutnih članova.

Ako glavna skupština ino što ne odredi, ili ako društvo po oblasti raspušteno bude, prelazi celokupni društveni imetak na korist siromašne školske mladeži učionah Grižane i Belgrad.

U Grižanah 20. studena 1908.

*Starješina:
Dragutin Šepić*

*Tajnik:
Mića Mavrić*

Br.29903 u 1909.

Ova se pravila odobravaju time da se u drugoj alineji § 20. rieč "cielokupni" ima zamjeniti sa "nakon izplate eventualnih dugova preostali".

Kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlada
Odjel za unutarnje poslove

U Zagrebu 22. svibnja 1909.

Za bana⁹

Sl. 6. Članovi Hrvatskog sokola Grižane-Belgrad. Fotografija snimljena 1908. Iz arhive Katice Barbarić.

⁹ Potpis nečitljiv.

Društvo za promicanje tjelovježbe *Hrvatski sokol* osnovano je va Grižah 1908. leta, a Pravila društva odobrena su 22. svibnja 1909. leta od Kr. hrv. slav. dalm. zemaljske vlade va Zagrebu. Prvi predsjednik društva bil je Dragutin Šepić, ravnajući učitelj Opće pučke škole Blaškovići, a za tajnika je bil zibran Mića Mavrić. Valje nakon ča je Društvo osnovano učlanit će se va njega dosta uglednih ljudi griško-belgradskog kraja. Društvo je bilo aktivno se do Prvoga sveckoga rata, ki je prekinul rad Društva.

Nakon pauze za vrime rata, ponovno će Društvo počet delat i okupljat članstvo 1924. leta i već drugo leto ima oko pedeset člani. Kako je va Društvo mogal bit primljen saki ki je navršil 16 let, osnovan je i Podmladak Hrvatskog sokola Grižane. Predsjednik toga obnovljenoga društva bil je Juraj Kraljić, postolar va Grižah. Društvo je bilo jako aktivno, ča se vidi i po ton da je 1925. leta povodon 1000. godišnjice krunidbe hrvatskog kralja Tomislava organiziralo veliku svečanost va Grižah, na ku su prišli članovi Hrvatskog sokola zi sih okolnih mest od Grobnika se do Senja. Za tu prigodu organizirana je 11. listopada 1925. god. va Grižah priredba s igrokazon *Na Duvanjskom polju*, koga je napisala Zdenka Smrekar¹⁰.

Va ton pjesničkom prikazu radnja se odvija na Duvanjskom polju, a od vila ke se pojavljuju va igrokazu saka zastupa svoj kraj – Jadrankinja (Primorje i Dalmacija), Posavkinja (Posavina), Vrbaskinja (Povrbasje, uz riku Vrbas), Podravkinja (Podravina), Podunavka (Podunavlje), Pokupkinja (Pokuplje), Neretljanka (uz riku Neretvu), Mirna (Istra) i Šuica (Hercegovina), te majka Hrvatska. Va ulogah vila, saka od njih va narodnoj nošnji kraja koga predstavlja (slika 7), nastupile su: Beta Malinarić, Marija Stipaničić udata Lušičić, Marija Gašparović udata Lušičić, Marija Stipaničić udata Barac, Marija Brnić udata Živančev, Ela Blažičević, Anka

S. 7. Članice Hrvatskog sokola Grižane-Belgrad u igrokazu *Na Duvanjskom polju*. Fotografija snimljena 11. 10. 1925. Iz arhive Katice Barbarić.

¹⁰ Po mojen sjećanju, kako san čula od članova *Sokola* i moje matere Marije Lušičić rođene Stipaničić.

Blažičević udata Šarar, Marija Tićak, Ana Malinarić i Anica Malinarić. Ženska uniforma Hrvatskog sokola sastojala se od tamnoplavoga plisiranaoga šosa, bele bluze i črljenoga rupca (slika 8). Isti dan kada je va Grižah organizirana velika svečanost povodon hiljadite godišnjice hrvatskog kraljevstva (1925.–1925.) položen je i kamen temeljac za gradnju Sokolskog doma. Dom je uzidan i stavljen je krov do trejsetih let 20. vika, kad je Hrvatski sokol preostal djelovat. Nakon Drugoga sveckoga rata dom je dovršen i služi i danas ko dom kulture Grižane.

Godine 1925. šla je z Grižan delegacija sokolskog društva (slika 8) ka je odnesla zemlju s griške gradine va Zagreb, na humak Hrvatskog sokola va Maksimiru. Va Zagreb zemlju su odnesli: Juraj Kraljić, Vicko Lušičić, Tomica Šarar, Josip Malinar i Drago Kinkela¹¹. Zemlju va Maksimir su donášali sokolaši s cele Hrvatske. Griški sokolaši nastupili su na športskon sletu va Zagrebu, a zatin su nastupali va Novon, Bakru, Crikvenici, Kraljevici i drugdi.

Va Ameriki je 1925. leta Ivan Lušičić, iseljenik zi Kamenjaka (Grižane), isklesal na kamiku grb Hrvatskog sokola u čast 1000 let hrvatskog kraljevstva (slika 10). Grb je postavil va Hrvatskom domu va Saint Louisu kadi se i danas nalazi.

S. 8. Članovi Hrvatskog sokola Grižane-Belgrad u Zagrebu na sletu održanom 1925. Iz arhive Katice Barbarić.

¹¹ Po pričanju moje matere Marije Lušičić rođene Stipaničić.

Sl. 9. Humak *Hrvatskog sokola* u Zagrebu. Snimila Katica Barbarić 2014.

Va Hrvatskon sokolu bili su podupirajući članovi, ki su pomagali Društvu osin financijski i na drugi način¹²: Tereza i Stjepan Mavrić (Franovići, zase-lak Šmiti), Ivan Knez – Barinja (zaselak Bašunje), Ivan Malinarić, bilježnik (Grižane) i drugi obrtnici z Grižan. Sokolaše je vježbal na spravah Izo¹³, Crikveničan z Vinodolske ulice, ki je ko pek delal va Grižah. Članovi Društva plaćali su redovnu članarinu. Najviše su Društvo pomagali griški obrtnici, kih je bilo fanj, a člani društva bili su: Šimun Barac, postolar, Luda Čor, krojač, Viktor Kinkela, Drago Gašparović, Josip Brnić i drugi. Sokolsko društvo ime-lo je i dramsku sekciju¹⁴. Ta grupa imela je desetak člani i to mladeži. Va pod-

¹² Po pričanju moje matere Marije Lušičić rođene Stipaničić.

¹³ Izidor Matejčić - Izo je kasnije sa suprugom Ivkom Kostrenčić u Zagrebu imao slas-tičarnicu, a zatim su otišli u Fremantle u Australiji, gdje su i pokopani.

¹⁴ Prema mojen sjećanju kako su mi pričali članovi *Sokola* i moja matera Marija Lu-šičić rođena Stipaničić.

mladku su bili Vinko Brnić, Ivan Stipaničić, Mate Blažičević, Mata Mužević, Lojzo Stipaničić, Luda Čor Brkin i drugi. Prvi igrokaz ki su davali po susedskih općinama zval se j *Prvi objed*. Dramsku sekciju vodil je Franjo Papić z Grižan, nastavnik Zidarske škole va Crikvenici. Sokolaši su njegovali povijesnu tradiciju, pa su na spomen pogibije va Bečkom Novom Mestu hrvatskih velikani Petra Zrinskog i Frana Krste Frankopana 30. travnja 1671. godine, na taj dan z griške gradine pucali s prangij i održavala se maša za njih va crikvi sv. Martina va Grižah. Tun prilikun sokolaši su bili obučeni va svoje sokolske uniforme, a divojki su va rukah nosile buketići rožic. Nakon ča je prestalo djelovat društvo *Hrvatski sokol*, osnovan je Grižanski športski klub *Vinodol*, va kon se okupila mladež va raznih vrstah športa (nogomet, kuglani, gimnastika i drugo). Društvo je registrirano 1935. leta (slika 11).

Sl. 10. Grb Hrvatskog sokola kog je izradio Ivan Lušičić. Iz arhive Katice Barbarić.

Lovačko društvo *Viševica* Grižane službeno je registrirano 1935. leta, iako trag o njegovon postojanju govori da su va Grižah bili lovci organizirani i puno prije. Ta davna nepisana lovačka pravila i obaveze lovac regulirane su još 1700. leta va grižanskon i bribirskon Urbaru, a Zakon o lovu donešen je 27. travnja 1893. leta (Juričić 2009. 20).

S. 11. Sporsko društvo *Grižane*. Fotografija snimljena 1935. Iz arhive Katice Barbarić.

S. 12. Griški lovci, Ivan Papić, Mihovil Papić, Ivan Šarar i griški kapelan.
Iz arhive Katice Barbarić.

Pravila

Čitaonice hrvatske starčevićeve stranke prava¹⁵

- § 1. **Ime i sjedište društva:** Društvu je ime: "hrvatska starčevićeva stranka prava" sa sjedištem u Grižanima
- § 2. **Svrha društva:** Svrha je društva širenje obrazovanosti među svojim članovima, podupiranje narodne književnosti i njegovanje društvenosti. Nabavljat će za čitanje političke, beletrističke i stručne časopise i knjige, priredjivati će poučna predavanja i zabave.
- § 3. **Dohoci:** Dohoci društva jesu: 1. prinosi članova; 2. darovi i zapisi; 3. prihodi od zabava priredjenih u društvene svrhe.
- § 4. **Članovi društva:** Članovi su društva: a) redovni, b) utemeljitelji, c) potpomažući, d) počasni. Redovitim članom, utemeljiteljem i potpomažućim može postati svaka neporočna osoba, zatim korporacije, udruge, zavodi i.t.d. Počasne članove imenuje glavna skupština na predlog upravnog odbora radi osobitih njihovih zasluga za ovo društvo. O primanju redovitih i potpomažućih članova te utemeljitelja odlučuju upravni odbor, koji nije dužan navesti razloge zašto koga u društvo ne prima.
- § 5. **Pravo članova:** Pravo izbora i pravo odlučujućeg glasa u glavnim skupštinama imaju samo članovi redovni i utemeljitelji.
- § 6. **Dužnosti članova:** Upisnine nema. Redovni su članovi dužni plaćati redovnu godišnju članarinu od 24 K, a potpomažući godišnju članarinu od 12 K, i to ili najedanput ili u mjesečnim (četvrtgodišnjim) jednakim obrocima unapred. Utemeljitelji imadu iza pristupa platiti u društvenu blagajnu svotu od 60 K, najedanput ili u 10 jednakih mjesečnih obroka;
- Tko u tom roku ne isplati cijelu svotu, prestaje biti članom utemeljiteljem, a dotle uplaćeni iznosi smatraju se darom društvu. Počasni članovi nisu dužni plaćati prinosa. Svi su članovi dužni čuvati čast i ugled društva, pokoravati se zaključcima glavne skupštine i upravnog odbora, te prema svojim silama unapredjivati društvenu svrhu.*
- § 7. **Prestanak članstva:** Članstvo prestaje: a) dobrovoljnim istupom. Tko želi iz društva istupiti, dužan je to bar mjesec dana prije svršetka godine upravnom odboru prijaviti, tko u tom roku ne prijavi svoj istup, smatrat će se članom i za sljedeću godinu, te će imati za cijelu tu godinu članarinu uplaćivati. Stalnim odseljenjem iz područja općine Grižane prestaje članstvo odmah, ako dotični ne izjavi, da i nadalje želi ostati članom društva. b) izključenjem Upravni odbor može člana iz društva izključiti: 1) ako usprkos ponovljenim opomenama ne udovoljava svojim dužnostima. 2) ako zlobno uzradi proti interesima društva; 3) ako svojim vladanjem izgubi čast i štovanje u javnosti. Protiv odluci upravnog odbora pripada izključe nom članu pravo pritužbe na glavnu skupštinu. Istupivši i isključeni članovi gube sva prava prema društvu, a zaostali njihovi prinosi mogu se sudskim putem utjerati.

¹⁵ XXX. 1907. Pravila Čitaonice hrvatske starčevićeve stranke prava. (HDA, UOZV, SP, 1614/1907, rkp. 2).

- §8. Upravni odbor:** Društvene poslove vodi upravni odbor u koji spadaju: predsjednik, potpredsjednik, tajnik, blagajnik i 2 odbornika. Predsjednika i ostale članove odbora bira glavna skupština, a potpredsjednika, tajnika, blagajnika bira upravni odbor sam između sebe. Sjednice upravnog odbora drže se po potrebi, a mora ih predsjednik u roku od 8 dana sazvati, ako to zatraže najmanje 3 odbornika te predmet rasprave naznače. Zaključci odbora stvaraju se apsolutnom većinom glasova, a za valjanost zaključka mora da su u sjednici osim predsjednika bar još 3 odbornika.
- § 9. Djelokrug upravnog odbora:** Upravni odbor: a) upravlja društvenim imetkom; b) pri-ma i izključuje članove te utjeruje dužne prinose njihove; c) zaključuje o svim društvenim izdatcima, a naročito o nabavi novina i knjiga; d) priređuje predavanja i društvene zabave; e) sastavlja i promjenjuje kućni red uz odobrenje glavne skupštine; f) sastavlja proračun za sljedeću godinu; g) izvršuje zaključke glavne skupštine.
- § 10. Predsjednik:** Predsjednik zastupa društvo prema oblastima i trećim osobama, saziva glavne skupštine i sjednice upravnog odbora, kojima predsjedava-odlučuje svojim glasom, kada se pri stvaranju zaključaka glavne skupštine i upravnog odbora ili kod izbora glasovi na jednako podijele, te doznačuje isplatu svih društvenih izdataka. Zapriječenog predsjednika zamjenjuje u svim pravima i dužnostima potpredsjednik.
- § 11. Tajnik:** Tajnik sastavlja sve društvene spise, vodi zapisnike, te ih uz predsjednika potpisuje. Tajnik vodi inventar o društvenim stvarima i imenik članova.
- § 12. Blagajnik:** Blagajničke poslove društva vodi blagajnik pod nadzorom upravnog odbora. On prima prinose članova i ine društvene prihode, brine se da prinosi za vremena ubrani budu, isplaćuje izdatke, nu samo na dozvolu i doznaku predsjednika - odnosno potpredsjednika, vodi blagajničke knjige, te ima svakog četvrtgodišta upravnom odboru izvijestiti o stanju blagajne i cijeloj društvenoj imovini, a na koncu godine predložiti mu račun za cijelu godinu.
- § 13. Glavna skupština:** Glavne skupštine su redovne ili izvanredne. Redovne glavne skupštine sazivaju se jedanput u godini i to mjeseca prosinca, a izvanredne se imaju sazvati u roku od 8 dana kad to upravni odbor zaključi, ili kad to zatraži barem 12 članova pismenim podneskom, u kojem treba, da je naznačen predmet rasprave. U svaku glavnu skupštinu imaju se članovi bar 3 dana unapred pozvati, a ujedno im se ima i dnevni red skupštine obznaniti. O zakazanim skupštinama ima se za vremena prijava podnijeti nadležnoj političkoj oblasti. Za valjanost zaključaka glavne skupštine nužno je da u njoj osim prisutnih članova odbora bar još ½ redovnih članova prisustvuje. Ako se skupština ne sastane u dovoljnom broju, ima se najmanje za 8 dana, a najdulje za 14 dana sazvati iznova skupština sa istim dnevnim redom, koja je vlasna donijeti valjane zaključke bez obzira na broj prisutnih članova, izuzam zaključak o prestanku društva, koji će biti valjan samo onda, ako je bar ½ redovnih članova u skupštini nazočna.

Zaključci glavnih skupština stvaraju se apsolutnom većinom glasova.

§ 14. Djelokrug glavne skupštine: *Glavna skupština a) riješava izvješće upravnog odbora o njegovom radu minule godine i odobrava proračun za buduću godinu. Za ispitanje blagajne i računa i cijeloga imovinskog stanja društvenoga bira skupština iz svoje sredine 2 člana, ne smiju biti ujedno i članovi upravnog odbora, te na temelju izvješća njihova zaključuje o podijeljenju apsolutorija upravnom odboru; b) bira upravni odbor za 1 godinu; c) može prema okolnostima prinose članova (§ 6) povisiti ili sniziti; d) imenuje počasne članove; e) odobrava kućni red i po upravnom odboru sklopljene obvezujuće ugovore; f) riješava predloge upravnog odbora i pojedinih članova, ovih potonjih samo onda, ako su bar 8 dana prije predsjedniku prijavljeni; g) mijenja pravila; h) zaključuje o razlazu društva.*

§ 15. Obranički sud: *Razmirice članova iz društvenih odnošaja, nastale između njih samih ili između njih i upravnog odbora, riješava obranički sud. Svaka stranka imenuje po dva odbornika između društvenih članova, a ovi biraju petoga kao pročelnika; ako se u tom ne slože – odlučuje ždrieb – među onimi koji su predloženi. Ako je jedna stranka upravni odbor, onda ne mogu članovi upravnog odbora biti obranici. Obranički sud odlučuje apsolutnom većinom, a proti odluci nema mjesta nikakvom prizivu.*

§ 16. Prestanak društva: *Društvo prestaje: a) ako to glavna skupština zaključiti; b) ako ga oblast raspusti.*

Ako glavna skupština, koja je zaključila razlaz društva glede preostale imovine nikakve zaključke ne učini, ili ako društvo po oblasti raspušteno bude, moraju se ponajprije isplatiti eventualni dugovi društva, a preostali se imetak ima privesti: "Zakladi za podupiranje siromašne mladeži pučke škole Grižanske"

Za privremeni upravni odbor:

Grižane 23. travnja 1907.

*Privremeni predsjednik:
Ivan Papić*

*Privremeni tajnik:
Martin Stipaničić*

*Broj 28727
1907*

*Ova se pravila odobravaju:
Kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlada
odjel za unutarnje poslove*

U Zagrebu, 3. lipnja 1.907.

*Za bana, kr. banski savjetnik
Z. Jakšić*

Pravila uzajamno-podupirajuće radničke zadruge "Sv. Roka" u Grižanima¹⁶

- § 1. Svrha zadruge jest:** a) Podupirati članove za slučaj bolesti ili u inoj nuždi, a također i u starosti ukoliko bi to sredstva dozvoljavala. b) Namaknuti posmrtnu pripomoć, kada umre koji član ili njegova supruga. c) Redovitim i inim dohodcima osnovati glavnica, kojom bi se uz niske kamate podupiralo radničke članove, naročito, kad trebaju putni trošak. d) Sprovadjeti u zboru članove na vječno počivalište pod barjakom.
- § 2. Članovi zadruge:** mogu biti i ženske osobe, a dijele se u a) redovite, b) začasne.
- ad a) Redoviti mora da je navršio 16 a ne prekoračivo 60. godinu. Oni plaćaju upisnine do navršene 50. god. 4 Kr., a preko 50. god. 10 Kr., nadalje svakog mjeseca 50 filira.*
- ad b) Začasni su članovi, koje imenuje glavna skupština, a to su osobe, koje su se za boljak i napredak zadruge osobito zaslužnima pokazale.*
- § 3. Sredstva za postignuće svrhe:** a) Prinosi članova, b) Darovi i zapisi, c) Prihodi od zabava priredjenih u korist društva.
- § 4. O pćenite ustanove:** Tko želi postati članom, mora ponajprije poznati pravila zadruge, zatim mora potpisati "Pristupnicu", te u njoj naznačiti: Ime, prezime, rodno mjesto, prebivalište, godinu i dan rođenja, a oženjen i ime supruge. Ako pak odbor zatraži ima doprinijeti i liječničku svjedodžbu. Ime pristupiti želećeg člana bit će kroz 14 dana u zadružnoj prostoriji javno izloženo, za to vrijeme imade svaki član pravo proti primiću podnijeti prigovor upravnom odboru, koji tada većinom glasova odlučuje, prima li se dotičnik ili ne. Zaključak odborske skupštine priopćuje se dotičnoj osobi pismeno, a u slučaju uskrate nije dužan odbor navesti razloge.
- Prava i dužnosti članova:**
- § 5.** Svaki redoviti član imade pravo učestvovati u glavnim skupštinama, na njima predloge i o svim predlozima glasati. Svi redoviti članovi imaju aktivno pravo izbora, a pasivno pravo samo punoljetni muški članovi. Osim toga imade pravo na posmrtnu pripomoć, a u slučaju bolesti na potporu, pa ako sredstva zadruge dopuštaju na potporu u slučajevih nezgoda i u slučaju posvemašnjeg osiromašenja.
- § 6.** Redoviti su članovi dužni mjesečne prinose unapred, a po odboru rasporezane prema § 18. točno uplaćivati. Začasni članovi ne imadu prema zadruzi prema zadruzi nikakovih dužnosti. Svaki član zadruge dužan je nstojati, da svojim načinom života ne baci ljagu na zadrugu, da pošteno žive, da sa članovi u sukob ne dodje, ter da izbjegava sve što bi bud njegovu – bud zadruge ugledu naškoditi moglo, naročito, da drugim članovom ne vrijedja vjeru ili narodnost. Osim toga dužan je prema svojim silama unapredjivati svrhu zadruge, te se pokoravati svim zaključkom glavne skupštine i upravnog odbora.

¹⁶ XXX. 1905. Pravila uzajamno-podupirajuće radničke zadruge "Sv. Roka" u Grižanima. (HDA, UOZV, SP1431 / 1906, rkp. 4).

- § 7. *Oboljeli član imade to bolesničkom odboru zadruga odmah prijaviti, a ako bi koji član umro – dužni su svi kod kuće se nalazeći članovi sposobni prisustvovati*
- § 8. **Potpora u slučaju bolesti i osiromašenja:** *Redoviti član, koji je kroz 3 mjeseca svoje prinose redovito uplaćivao, imade za slučaj bolesti pravo na potporu, te dobiva iz zadružne blagajne dnevnu potporu za vrijeme od 6 mjeseci u iznosu kako to upravni odbor prema broju članova i raspoloživim sredstvima zadruga opredjelio bude, a za daljnjih 6 mjeseci dobivat će sniženu potporu, koju upravljajući odbor ustanovio bude. Traje li pako bolest preko jedne godine, tada dobiva otporninu u iznosu, kako ju upravni odbor razmjerno prema broju članova odredi, koja ide na raspravu medju sve članove, ter se takav član za uvijek iz zadruga briše. Za prvih 8 dana, ili ako bolest manje od 8 dana traje, ne dobiva se potpora.*
- § 9. *Oni članovi, koji su bolest ili ozledu u pijanstvu, u tučnjavi ili nemoralnim životom zadobili, ne dobivaju potpore a niti otpremnine.*
- § 10. *Isto tako ne dobivaju potpore oni oboljeli članovi, koji bi se ma kakvim radom bavili, ter gostione ili zabave polazili.*
- § 11. *Svaki član, koji barem 10 godina pripada zadruzi, te je svoje prinose redovito uplaćivao, pak najednom tako osiromaši, da ne može više prinose uplaćivati, može dati molbu upravnom odboru, koji imade pravo o tom zaključiti, da mu se daje pripomoć ili otpornina.*
- § 12. *Bude li koji član bez svoje krivnje osakaćen tako, da izgubi ruku, nogu, oči i t. d. dobiva otporninu u iznosu kako ju upravni odbor razmjerno prema broju članova odredi, te se briše iz društvene sveze. Ova se otpornina rasporezuje na sve članove*
- § 13. **Posmrtna pripomoć:** *Kada koji član umre, ter je svoje prinose redovito uplaćivao, dobivaju njegovi zakoniti – odnosno oporučni nasljednici, nakon što podnesu smrtni list, posmrtnu pripomoć u iznosu, kako ga upravni odbor razmjerno prema broju članova odredi.*
- § 14. *Ako koji član umre bez zakonitih odnosno oporučnih nasljednika to ostane posmrtna pripomoć za korist zadruga, nu u tom slučaju ma se takvi član o trošku zadruga sahraniti.*
- § 15. *Samoubojice i oni, koji bi pokušali samoubojstvo, a nebi im uspjelo, ne imadu pravo na potporu niti posmrtnu pripomoć, te se potonji brišu iz zadružne sveze za uvijek.*
- § 16. *Ako koji član obudovi, t.j. ako mu suprug ili supruga umre, pa ako je barem 6 mjeseci bio članom i prinose redovito plaćao, dobiva posmrtnu pripomoć u iznosu kako ga upravni odbor razmjerno prema broju članova i sredstvima zadruga opredjeli i to samo jedanput, jer ako se ponovno oženi, pak mu druga supruga ili suprug umre, ne dobije za nju posmrtnu pripomoć.*
- § 17. *U slučaju velikih epidemija, kao n. pr: kolere i t.d. gdje bi mnogo članova umiralo, te bi tako prevelik rasporez na članove pao, neće se isplaćivati posmrtna pripomoć, već samo pogrebni trošak, koji upravni odbor prema sredstvima zadruga opredjeljuje.*
- § 18. *Posmrtna pripomoć i otpornina isplaćuje se najdulje u roku od 60 dana i to prva samo iza predloženog smrtnog lista a bolesnička*

potpora svake subote naknadno. Ta se potpora isplaćuje iz zadružne blagajne prema doznaci upravljačkog odbora, a posmrtna pripomoć i otpavnina samo predhodno iz zadružne blagajne a upravni odbor rasporezuje ih na sve redovite članove, te su članovi dužni na njih otpadajuće tangente u roku od 30 dana u zadružnu blagajnu izplatiti.

§ 19. Članstvo prestaje: a) Dobrovoljnim istupom. Član najme može u svako doba istupiti, samo je dužan svoj istup upravnom odboru prijaviti. b) Isključenjem. Član se može po upr. odboru isključiti:

1. Ako svojim vladanjem vrijedja čast i ugled zadruge;
2. Ako ne udovoljava svojim dužnostima napose – ako svoje redovite prinose 3 mjeseca duguje, te njih i ine obaveze nakon opomene za 14 dana ne uplati.
3. Ako što uradi proti interesom zadruge.

Istupivši i isključeni članovi gube sva prava na pogodnosti ustanovljene po ovim pravilima. Uplaćeni prinosi im se ne vraćaju, a sve se dugovine bez razlike službenim putem od njih utjerati mogu.

§ 20. Upravu zadruge vodi upravljački odbor, koji se sastoji od: a) predsjednika, b) podpredsjednika, c) tajnika, d) računovodje, e) blagajnika f) odbornika.

Ovaj odbor bira glavna skupština apsolutnom većinom prisutnika, a izbor valja 1 godinu.

§ 21. Glavna se skupština sazivlje svake godine u mjesecu siječnju, nu predsjednik može prema potrebi, a dužan je na zahtjev od najmanje jedne trećine članova sazvati izvanrednu glavnu skupštinu.

Nadležnost redovne skupštine je:

- a) Izabirati predsjednika, ter ostale članove upravljačkog odbora;
- b) Rješavati izvješća upravnog odbora o cijelom njegovom djelovanju minulih godina, te na temelju izvještaja nadzornoga odbora odlučiti o podijeljenju apsolutorija odbora;
- c) Raspravljati, ter odlučivati o zadružnoj imovini, primati darove i legate;
- d) Birati začasne članove na predlog upravljačkog odbora;
- e) Ovlastiti odbor na podjeljivanje zajmova članovima zadruge uz kamate, ako to sredstva zadruge dopuštala budu, ter ustanoviti kamatnjak.
- f) Odlučivati glede tegoba, koje bi se proti upravljačćem odboru podigle
- g) Mijenjati pravila zadruge;
- h) Odobravati proračun za tekuću godinu;
- i) Doznačivati nagrade pojedinim funkcionarom odbora, tako to sredstva dopuštaju;
- j) Vijećati o predlozih odbora ter pojedinih članova zadruge;
- k) Izabrati nadzorni odbor od 3 člana za 1 godinu;
- l) Izabrati bolesnički odbor od 3 člana za 1 godinu;
- m) Odlučivati o razlazu zadruge;

§ 22. Saziv glavne skupštine imade se barem 14 dana prije oglasom u zadružnih prostorijah obznaniti, ter se i članovi imadu o tom

obavjestiti; o tom sazivu ima se ujedno i prijava kr. kot. oblasti podnijeti. Da budu zaključci valjani, treba da bude barem polovica članova prisutna. Skupština stvara zaključke nadpolovičnom većinom glasova. Kod jednakoga broja glasova, odlučuje glas predsjednika.

§ 23. Ako na prvu sazvanu glavnu skupštinu ne bi barem polovica svih članova pridošla, imade se u roku od mjesec dana sazvati ponovno glavna skupština sa istim dnevnim redom, koja bez obzira na broj pridošlih članova stvara valjane zaključke, nu radi li se o razlazu zadruge, treba da je najmanje 2/3 svih članova prisutno.

§ 24. O svih zaključkih glavne skupštine vodi tajnik zapisnik, koga potpisuje predsjednik, tajnik i po skupštini 2 izabrana člana.

§ 25. **Upravljaajući odbor** drži mjesečno jednu, a prema potrebi i više sjednica, koje saziva predsjednik zadruge. Na zahtjev od 12 redovnih članova dužan je predsjednik sazvati izvanrednu sjednicu odbora, ako je tim zahtjevom označen predmet rasprave.

Upravljaajući odbor obavlja u opće sve tekuće poslove i odlučuje o svih onih predmetih, koji nijesu naročito glavnoj skupštini pridržani, pak imade prema tomu imenito:

- a) Podnašati izvještaj glavnoj skupštini o svom djelovanju minule godine;
- b) Upravljeti imovinom zadruge;
- c) Odlučivati o podjeljivanju potpore ter o isplati posmrtno pripomoći i otpravnine;
- d) Rasporezivati posmrtnu pripomoć i odpravnine medju članove zadruge:
- e) Ubirati pristupninu i ine rasporezane pristojbe;
- f) Dostavljati godišnje račune –proračune;
- g) Priredjivati javne rasprave;
- h) Primati i isključivati članove.

Služba upravljajućeg odbora jest počasna i besplatna, nu glavna skupština može pojedinim članovom prema sredstvima zadruge dopitati primjerenu nagradu. Za valjanost zaključka upravnog odbora, nužno je, da u skupštini osim predsjednika prisustvuje barem još 4 člana odbora. Zaključci se odbora stvaraju nadpolovičnom većinom prisutnih, pri raspolovljenim glasovima odlučuje glas predsjednika.

§ 26. **Nadzorni odbor** sastoji se od 3 člana biranih po glavnoj skupštini, kojima je dužnost nadgledati društveni imetak, ter paziti, da se njim dobro upravlja i gospodari, da se upravljaajući odbor pravila zadruge, zaključaka glavne skupštine i odborskih sjednica točno drži, ter ih kako treba i provađa, pak opazi li kakav nedostatak ili pogriješku, imade to odmah predsjedniku do znanja staviti i odstranjenje mana zatražiti. Svaka 3 mjeseca imade nadzorni odbor združne račune i blagajnu pregledati, a na koncu godine završni godišnji račun prije ispitati, ter svoj nalaz glavnoj skupštini priopćiti.

§ 27. **Bolestnički odbor** sastoji se od 3 člana i to od predsjednika i 2 člana. Čim predsjednik dobije obavjest, da je koji član obolio,

imade odmah posjetiti bolesnika, te odrediti, da li ga imadu pohodjati samo odbornici, ili pako svaki dan po jedan član zadruga, te im to i naznačiti. Umre li koji član, a ne imade nikoga, koji bi se za njegov ukop pobrinuo, dužan je to bolesnički odbor učiniti. O svem tom izvješćuje predsjednik u odborskoj sjednici.

- § 28. **Predsjednik** prima sva na zadrugu upravljena pisma, riješava i potpisuje sve spise, ter isprave, saziva glvne skupštine, izvanredne skupštine, odborske sjednice, pak ovim predsjeda i rasprave vodi. On zastupa zadrugu prema oblastima i trećim osobama, nadzire rad tajnika, računovodje i blagajnika, provadja zaključke glavne skupštine i odborskih sjednica, pak mu je glavna dužnost da interes zadruga što više promiče.

Kad bude predsjednik zapriječen, zastupa ga podpredsjednik s istim pravima i dužnostima.

- § 29. **Tajnik** imade voditi sve zapisnike u glavnim skupštinama i odborskim sjednicama, sastavljati dopise i obavljati sve pisarničke poslove, ter voditi točan imenik članova i njihovih supruga.
- § 30. **Računovodja** imade voditi: a) knjigu doznaka b) knjigu bolesnih članova c) knjigu umrlih članova. On imade sve pristupivše, ter istupivše članove priopćiti oglasom u zadružnih prostorijah; sastavljati doznake na blagajnika za isplatu potpore i posmrtnih pripomoći ter otpavnina, voditi točan račun o uplaćenih upisninah, prinosih, rasporezih, darovih, ter o svem unišlom i izdanom novcu. On ubire sve prinose i rasporeze, ter ih uručuje blagajniku uz potvrdu. Računovodja imade položiti jamčavinu od 100 K (sto Kruna).

- § 31. **Blagajnik** prima sav novac zadruga, obavlja sve isplate na temelju doznaka i namira, ter sve to bilježi u blagajnički dnevnik. Doznake moraju potpisane, a namire stranaka vidirane biti po predsjedniku i računovodji.

Blagajnik imade nadalje voditi knjige primitka i izdatka, očevidnik potpora, posmrtnih pripomoći, knjigu o izdanih i otplaćenih zajmovih, a na koncu godine sastaviti godišnji proračun. Gotovina preko 100 Kruna, imade se koristonosno uložiti. Blagajnik imade položiti jamčevinu od 300 Kr. (tri stotine Kruna).

- § 32. **Obranički sud.** Razmirice izmedju članova samih i izmedju članova i upravnog odbora iz drštvenih odnošaja riješava obranički sud od 5 članova. Svaka prepiruća stranka bira po 2 člana iz sredine društvenih članova, a ova četvorica petoga kao predsjednika. Odlučuje se većinom glasova, proti kojoj odluci nema mjesta daljnjim prituzbama.

- § 33. **Prelazne ustanove.** Pošto zadrugi nije svrhom politika, to je stoga zabranjeno na sjednici i skupštini i uopće u prostorijama o politici govoriti, ter se imadu prekršitelji za prvi put kazniti ukorom, a u opetovanom slučaju i isključenjem.

- § 34. **Koji član otidje na dulje vrijeme po zasluži, a želi i nadalje imade to, imade biti članom zadruga, imade to prijaviti računovodji i imenovati svojeg zastupnika, koji će sve prinose za njega točno uplaćivati. Ako takav odsutni član oboli, imade to dokazati liječničkom svjedodžbom, ili pak po dvojici u istom mjestu**

prebivajućih članova zadruga, eventualno potvrdom kojeg javnog mjesnog ureda, a isto tako o ozdravljenju.

- § 35. Za slučaj, da bi se zadruga usljed zaključka glavne skupštine razišla ili pak po nadležnoj oblasti raspuštena bila, imade se cijela njena imovina uručiti upravnoj općini Grižane – Belgrad, koja je imade korisnosno uložiti, te iz kamata podopirati a) polovicom siromahe općine; b) drugom polovicom upisivati učenike (prema razmjeru žiteljstva) pučke škole ove općine u društvo sv. Jeronima, eventualno potpomoći kojem mladiću polaz koje obrtne škole naročito klesarske ili pak graditeljske
- § 36. Zadruga svetkuje blagdane sv. Roka i sv. Fabijana i Sebastijana, te prisustvuje tih dana korporativno sv. Misi pod društvenim barjakom.

U Grižanima 5. srpnja 1905.

Privremeni odbor:

predsjednik	tajnik
Matija Matasić v. r.	Ivan Fresl v. r.
računovođa	blagajnik
Martin Stipaničić v.r.	Ivan Barac v. r.

Odbornici

Andre Malinarić	Anton Mužević
Mate Šarar	Grga Knez
Jakov Mužević	

Broj 19989
1905

Ova se pravila odobravaju time, da se:

- 1) u zadnjoj izreki §11 iz rieči "zaključiti" ima dodati: "da se isti i nadalje smatra članom uz oprost uplate prinosa"
- 2) u § 19 iza točke 3 ima dodati "Proti odbora pripada članu pravo pritužbe glavnoj skupštini"
- 3) točku e) § 25 "ubirati pristupninu i ine rasporezane pristojbe" ima zamjeniti sa: "utjerivati sve društvene tražbine bez razlike"
- 4) ustanovi § 32 ima se dodati: "Ako je jedna stranka upravni odbor, onda ne mogu članovi upravnog odbora biti obranici"

Kr. hrv. slav. dalm. zemaljska vlad
odjel za unutarnje poslove

Zagreb, 19. siečnja 1906.

Za bana
(potpis nečitljiv)

Sl. 13. Kapelica sv. Roka. Grižane, selo Barci. Iz arhive Katice Barbarić.

Kapelica sv. Roka va selu Barci (Peska) je zadužbina naroda, uzidana 1852. leta ko zavjetna crikvica za zaštitu protiv zaraznih bolesti, kuge i kolere¹⁷. Te su bolesti prenosili hodočasnici z istoka va Tursku, a odovud su se prenosile dalje, pa je bila opasnost da pride i va naš kraj zač su naši ljudi delali sakud po svitu. Narod je veroval da ga od toga zla moru zaštitit Sv. Rok i Sv. Fabijan i Sebastijan. Mesto na kon je kapela sv. Roka zove se *zemlja Sv. Fabijana i Sebastijana*, a to je prostor iznad sela Barci do kapele.

Sako leto, i ja se sjećan, dolazile su prošecije na blagdan Sv. Roka, 16. kolovoza. Va toj crikvici na Peski održavala se maša, na ku su prihajale prošecije naroda noseć hrvatsku bandiru i bandiru Društva sv. Rok. Va crikvici (kapeli) sv. Roka održavala se i maša na blagdan Sv. Fabijana i Sebastijana. Crikvica je na oltaru imela sliku Sv. Roka i još nike druge slike, ko i škrinjicu z dokumenti, ali je se to nažalost pokradeno.

Zvonik na kapeli sklesal je *na preslicu* majstor Grga, ki je imel nadimak Bančina (vjerojatnije Barčina) z sela Barci, od Zumekinih. Sklesana je od kamika i škropilnica ka je još vavik va dosta dobron stanju. Zvon crikvice odne-

¹⁷ Prema kazivanju Drage Crnića.

šen je va Prvon sveckon ratu za delat topi, a drugi zvon ki i danas stoji poklonil je 1925. leta Luka Šarar z sela Šarari kad je prišal z Meriki. On je bil narodni zastupnik i odbornik Modruško-senjske županije, poznat ko veliki humanitarac još dok je bil va Meriki kadi je pomagal naše ljude. Va Grižanima je bilo poznato da je va Meriki upoznal braću Seljan¹⁸ i pomagal jih va njihovih istraživanjih.

Društva bratovčine zauzimala su se kako ča više pomoć sirotinji i sin onin kin je bila potribna pomoć. Takovo društvo bila je i *Uzajamno-podupirajuća radnička zadruga Sv. Roka*, ča se vidi i va pravilih društva od 1905. leta. Ta je zadruga načinila puno dobrih del, pomažuć luden va potribi. Vera va pomoć i zaštitu Sv. Roka okupljala je ljude i držala jih va ton društvu. Naši su ljudi delali sakud po svitu, pa jin je molitva Sv. Roku davala utjehu i nadu da te se srićno i zdravi doma vratit.

Popis društav nigdanjih općin ke su spadale pod tadašnje kotare Crikvenica i Novi Vinodolski po letih kad su društva službeno registrirana¹⁹

Novi Vinodolski

- Uzajamna podupirajuća zadruga *Sv. Nikola* (1880.)
- Hrvatsko pjevačko društvo *Stenjak* (1897.)
- Društvo za uredjenje i poljepšavanje Novog i okolice (1902.)
- Hrvatski Sokol (1909.)
- Društvo za promicanje mjesne glazbe (1910.)
- Vinodolsko učiteljsko društvo (1910.)
- Narodna čitaonica u Novom (1922.)
- Novljansko tamburaško društvo *Lovor* (1928.)
- Hrvatsko planinarsko društvo *Rujnik* (1929.)
- Radničko, pjevačko i tamburaško društvo *Mažuranić* (1931.)
- Narodna čitaonica (1934.)
- Društvo Vinodol (1935.)
- Novljansko društvo sreza novljanskog (1935.)
- Mjesna zadruga *Gospodarska sloga* (1936.)

Crikvenica

- Tamburaško društvo *Hrvatska vila* (1894.)
- Dječji dom *Nadvojvoda Ladislav* (1897.)
- Ladislav dječji dom u Crikvenici (1897.)

¹⁸ Naši poznati istraživači, ki su istraživali područje Amazone i drugi kraji Merike.

¹⁹ Pravilnici društav se čuvaju va Hrvatskom državnom arhivu (HDA) va Zagrebu.

- Uzajamna podupirajuća zadruga *Svetog Šimuna* (1907.)
- Zadruga svratištara, gostioničara, krčmara i kavanara (1910.)
- Crikvenički veslački klub (1911.)
- Trgovačko, obrtničko tamburaško i pjevačko društvo *Crikvenička Vila* (1919.)
- Radničko društvo Sloboda (1919.)
- Hrvatsko tamburaško društvo Tomislav u Crikvenici (1927.)
- Sportski klub Jadran (1930.)
- Učiteljsko društvo za Srezove Sušak (1932.)
- Sresko lovačko društvo Crikvenica (1932.)
- Zadruga svratištara, kavanara i gostioničara (1934.)
- Društvo kućevlasnika u Crikvenici (1936.)
- Društvo prijatelja Njemačke (1937.)
- Hrvatsko pjevačko društvo Crikvenica (1937.)
- Crikvenički sportski klub (1938.)
- Narodna čitaonica Crikvenica (1938.)
- Hrvatsko društvo za napredak Crikvenice (1939.)
- Hrvatsko pjevačko društvo Crikvenica (1939.)
- Narodna čitaonica (1939.)
- Zajednica svršenih djaka Državne zidarske škole i njoj ravnih stručnih škola (1940.)

Bribir

- Narodna čitaonica (1877.)
- Društvo Sv. Vjekoslava (1879.)
- Uzajamna podupirajuća radnička zadruga Sv. Josipa Bribir (1904.)
- Društvo za gojenje i promicanje tjelovježbe Sokol (1906.)
- Uzajamna podupirajuća radnička zadruga Sv. Josipa u Bribiru (1911.)
- Mljekarska zadruga u Bribiru (1928.)
- Društvo za podupiranje vinodolske sirotinje Selski ubogar (1932.)
- Društvo za poljepšanje mjesta i unapredjenje turizma u Bribiru u Vinodolu (1932.)
- Uzajamna podupirajuća zadruga Sv. Josipa u Bribiru (1934.)
- Bribirski sportski klub Narodna čitaonica (1935.)
- Društvo za podupiranje vinodolske sirotinje Selski ubogar (1935.)
- Lovачko društvo Strmac (1939.)

Drivenik

- Uzajamna podupirajuća zadruga Presvetog Srca Isusova (1905.)

Selce

- Narodna čitaonica (1874.)
- Uzajamna podupirajuća zadruga Sv. Rok (1894.)
- Uzajamna podupirajuća zadruga Sv. Josip u Selcih (1901.)
- Društvo za uredjenje i poljepšanje Selca u Vinodolu (1910.)
- Jugoslavenska pučka knjižnica i čitaonica u Selcu (1935.)
- Jugoslavensko čehoslovačka liga (1936.)
- Jugoslavensko čehoslovačka liga (1938.)
- Selački sportski klub (1938.)

Sv. Jelena (Dramalj)

- Uzajamna podupirajuća radnička zadruga Sv. Stjepana Mučenika (1910.)

Sv. Jakov Šiljevica (Jadranovo)

- Uzajamna podupirajuća zadruga Sv. Fabijana i Sebastijana (1906.)

Šmrika Crikvenica

- Narodna čitaonica (1895.)
- Narodna čitaonica (1910.)
- Narodna knjižnica u Šmriki (1934.)
- Narodna knjižnica u Šmriki (1937.)
- Lovačko društvo (1938.)
- Narodna knjižnica i čitaonica (1939.)

Ledenice

- Hrvatsko čitaoničko-tamburaško društvo *Krajišnik* (1906.)

Grižane

- Društvo Čitaonica u Grižanih (1894.)
- Uzajamno-podupirajuća zadruga Sv. Rok u Grižanima (1905.)
- Čitaonica hrvatske Starčevićeve stranke prava (1907.)
- Čitaoničko društvo u Grižanih (1907.)
- Društvo za gojenje i promicanje tjelovježbe *Hrvatski sokol* u Grižane-Belgrad (1908.).

Zaključak

Čitajući pravila nigdanjih društava vidimo s kuliko su ozbiljnosti ljudi va Vinodolu osnivali društva i kako su se pridržavali tih pravila, poštivajući se ča su propiševala, s puno rada i discipline. Se ča je bilo napisano va pravilih morali

su si članovi bez pogovora provodit, a ki to ni mogal ili ni otel moral je napustit društvo, uz obaveze napisane va pravilih.

Posebno treba istać Pravila *Uzajamno podupirajuće radničke zadruga S. Roka* ka je naročito brižila o članstvu va slučaju bolesti, smrti, siromaštva i pomagala jih na razni načini.

Moral i poštenje bil je temelj ponašanja prihvaćen ko tradicija. Va ton su na niki način vavik imeli pred očmi Vinodolski zakon pa su naši stariji znali reć – *Tako to mora bit, zač tako piše i va Vinodolskon zakonu, a mi to moramo poštitvat zavavik.*

Z ovoga pregleda raznih društav va von našen kraju vidi se kakov veliki interes je bil za razne aktivnosti i okupljani stanovniki, a posebno mladeži. Se je to doprineslo napretku naroda i sega drugoga va ovon kraju. Trud naših pretki bil je velik zač su od ničega oteli puno toga načinit, stvorit interes za si načini boljitka va životu, a posebno mladih ljudi. Organizirajuć sakulika ova društva, udruge i druge aktivnosti, stvorili su temelj generacijan ke su prišle iza njih, na čen jin treba zahvalit, ne zaboravit njihov trud i njegovat spomen na se ča su načinili, a ča nan i danas koristi.

Literatura

ANTIĆ, Vinko. 1985. Narodne čitaonice i knjižnice u Vinodolu – osvrt na njihovo djelovanje

tidesetih godina dvadesetog stoljeća. *Vinodolski zbornik*. 4. 391–430.

BARAC, Ignac. 2012. Primorski građevinari kroz povijest. *Vinodolski zbornik*. Centar za

kulturu *Dr. Ivan Kostrenčić*. 14. 167–186.

BARBARIĆ, Katica. 2012. Vinogradarstvo i poljoprivreda – osnov žitka. *Vinodolski zbornik*.

Centar za kulturu *Dr. Ivan Kostrenčić*. 14. 257–272.

BARBARIĆ, Katica. 2012. Ručni rad i najstariji zanati. *Vinodolski zbornik*. Centar za kulturu

Dr. Ivan Kostrenčić. 14. 273–289.

JURIČIĆ, Stjepan. 2009. O tradiciji lovstva u Vinodolu. *Glas Vinodola*. 6. 20.

XXX. 1907. *Pravilnik čitaoničkog društva u Grižanih*. (Hrvatski Državni Arhiv –HDA – UOZV SP 1618/ 1907, rkp. 5).

XXX. 1894. *Pravila Društva čitaonice u Grižanih*. (HDA, UOZV 13-14, 63033/ 1894, rkp. 4).

XXX. 1908. *Pravila društva za gojenje i promicanje tjelovježbe „Hrvatski sokol“ u Grižane-Belgradu*. (HDA, UOZV, SP 1829 / 1909, rkp. 5).

XXX. 1907. *Pravila Čitaonice hrvatske starčevićeve stranke prava*. (HDA, UOZV, SP, 1614/1907, rkp. 2).

XXX. 1905. *Pravila uzajamno-podupirajuće radničke zadruge "Sv. Roka" u Grižanima*. (HDA, UOZV, SP1431 / 1906, rkp. 4).

Katica Barbarić
Grižane, Municipality of Vinodol

Former social activities in Grižane and Vinodol

Summary

The author provides an overview of the former societies, the supporting workers' cooperatives, reading room and other organised forms of social activities, which operated until the Second World War in the former municipal districts of Crikvenica and Novi Vinodolski. In particular she provides a wider overview of the societies which operated in the Municipality of Grižane-Belgrad. In the article are transcripts of the regulations of the following societies: Društva čitaonice u Grižanah (Society of Reading Room in Grižane) (1894), Čitaoničkog društva u Grižanah (Reading Room Society in Grižane) (1907), Društva za gojenje i promicanje tjelovježbe Hrvatski sokol u Grižane-Belgradu (The Society for the Cultivation and Promotion of Physical Exercise Croatian Falcon in Grižane-Belgrad) (1908), Čitaonice hrvatske starčevićeve stranke prava (Reading Room of Croatian Starčević Party Rights) (1907) and Uzajamno-podupirajuće radničke zadruge Sv. Roka u Grižanima (The mutually-supporting workers' cooperative of St. Rocco in Grižane) (1905). In the second part of the article the author provides a list of the societies which operated until the Second World War in the region of the districts of Crikvenica and Novi Vinodolski. The list of societies with the years of their establishment is given for all the municipalities: Novi Vinodolski, Crikvenica, Bribir, Drivenik, Selce, Sveta Jelena (Dramalj), Sveti Jakov Šiljevica (Jadranovo), Grižane-Belgrad and Ledenice. The regulations of all the societies are preserved in their original form in the Croatian State Archive (HAD) in Zagreb. The article is written in the Chakavian dialect which is spoken in the town of Grižane, where the author lives.

Keywords: Grižane-Belgrad, Vinodol, society, regulations, reading room, Hrvatski sokol (Croatian Falcon), youth, Croatian State Archive (HAD)